

Isten Tiszteletreméltó Szolgája Mindszenty József püspök nyilas fogsága idején, távol székhelyétől, aggódva tekintett egyházmegyéjére. Az Újév első napján, 1945. január 1-re keltezett körlevelében főpásztori szeretettel, gondoskodó és buzdító szózáttal fordult a veszprémi püspökség papjaihoz és híveihez. Számba vette rövid nyolc hónapos szolgálata alatti tevékenységének főbb mozzanatait, az egyházmegye papságának és híveinek végig látogatását, a bérnyújtásokat, plébániai vizitációkat, iskola- és plébánialapításokat, papszenteléseket, templomszenteléseket valamint az általa vezetett rekollekció intézményének eredményeit. Szembe nézett a plébánosokkal és híveket ért nagy megpróbáltatásokkal, az egyházmegyét érintő hadi eseményekkel, és látta a helytállások megannyi formáját, melyeket követendő példaként állít az olvasó elé. Istenbe vetett hitünk és reményünk az, mely a legnehezebb időkben erőt ad.

Mindszenty atya alázatosságát jellemzi a papság és a hívek felé, hogy saját fogságáról és megpróbáltatásáról egy szóval sem tett említést.

A körlevél egyik sajátossága, mely a kor nehézségeit is mutatja, hogy egy-egy plébánia csak a nyár közepén kapta meg a főpásztori levelet.

Mindszenty József püspök újévi pásztorlevele, 1945. január 1.

(VFL I.1.2. 1945/I. 2–3.)

Tisztelendő Testvérek!

Bármely messzire legyetek tőlem, ellenséges tűzvonalak, lövészárkok, megszállás, térbeli távolság és egyéb okok miatt, a lepergett 1944 alkonyán és a feltűnő 1945 hajnalán nálatok jár pásztorotok lelke, és a szerető atya gondolatának szárnyalását tűzvonal, semmiféle lekötöttség és munka sem nehezítheti. Az évforduló visszafelé és előre irányítja tekintetünket, ha már az idők Ura, Istene elé alázatosan leborultunk.

I. A Főpásztori működésem első esztendején végigsuhan a lelke, a hála és meghatottság érzelmeivel. Azzal a jó Pásztorral, aki életét adta juhaiért, én is elmondhatnám

némileg: Ismerem már enyéimet, és enyéim ismernek engem (Jn 10,14). Vármegyénként 2-2 esperesi értekezletet tartottam és ismertetem főpásztori célkitűzéseimet, hogy koronákon át eljussanak minden papomhoz és a pásztorokon át a hívekhez. 48 plébániában végezhettem el Isten segítségével a bérmálást, 10000 felett volt a megerősített fiatalok száma. Ugyanakkor az előttem járó főesperes urakkal elvégeztem a kánoni látogatásokat. Kaposvár, Keszthely, Pápa és Sümeg híveit ismételten felkerestem. De különös felelősségérzettel látogattam meg vasárnapokon és ünnepeken az iparvidékek munkásságát, amelynek hitélete és szociális helyzete egyaránt érdekelt. Ajka, Ajkacsingervölgy, Bódé, Fűzfő, Várpalota napjai felejthetetlen kedves emlékeim közé tartoznak, majd évek múltán is. A péti gyártelep meglátogatását szintén kitűztem, de ez háborús okokból elmaradt. Helyette hősi halottainak adtam meg a végtisztességet. Ugyancsak érdekelt a katolikus szórványok sorsa, ahol a híveket nem is a számbeli törpeség, hanem a mostohaág jellemzi; ahol van hívősereg, de messze jár a pásztor; van éhség, de nincs kenyérszolgáltató és evangéliumhirdető; van iskolás, de nincs katolikus iskola. A csökölyi esperesi kerületnek ebből a szempontból fontos pontjait püspöki biztosommal meglátogattam, és otthoni felkészülés után a helyszínen is tájékozódtam és tárgyaltam afelől, mint lehetne a mostoha helyzetet orvosolni. A bérmálások kapcsán a vegyes leányegyházközségeket minden esetben meglátogattam; ez a találkozás nem egyszer könnyekig megindította a főpásztort is, a keret- és terepviszonyok miatt árvasorsú híveket is. A legmeghatóbb találkozás mindenesetre a kisbajomi és lizói volt.

Veszprémben a Szent Margit-templom mellett felállítottam az új plébániát, a veszprémi Szent László-templom mellett működő helyi káplánságot pedig plébánia-rangra emeltem. Darányban 4, Magyaratádon 1 leányegyházal plébániát alapítottam. Örülök annak, hogyha kezdetleges állapotban is, de megkezdtek működésüket a vegyes vidékeken a következő helyi káplánságok: Nemesdéd (2 leányegyházzal), Somogyapáti, Kaposfüred, Somogyudvarhely, Somogybükkösd, Nagydobsza-Görösgal, Bábonymegyer, Hedrehely (1 leányegyházzal), Pusztakovácsi, Magyaratád, Nemesgulács (1 leányegyházzal), Pénzeskút, Nemesszalók, Mezőlak, Köveskál (2 leányegyházzal). Különösen örömmre szolgál, hogy Darányban, ahol eddig Babos Gyula ny. MÁV állomásfőnök, világi apostol egyedül örködött, ma két áldozópap és három katolikus tanítónő működik.

Az ipartelepi lelkészségekből Pétfürdő plébánia-jellegre emelkedett, Ajkacsingervölgy és Bódé új helyi lelkészsége megkezdte működését.

Ennyi új igényt csak úgy lehetett kielégíteni, hogy 23 menekült papot vettem fel egyházmegyémbé ideiglenes szolgálattételre.

Hittudományi főiskolám ötödéves növendékeit december 7-én a veszprémi kir. törvényszék kápolnájában papokká szenteltem, névszerint: Boros Károly, Bódi György, Harangozó János, Kovács József, Párkányi József, Péterfai Lajos, Szöllősi Ferenc, Tamás László, Vörös József és Zalai Ferenc.

Az új állomásokkal kapcsolatban megható áldozatkészséget tapasztaltam földbirtokos-családoknál és a híveknél. Egyik Pápa-vidéki vegyes községben évi négyezer pengő értékű javadalmat hoztak össze a hívek. Meg kell emlékezmem a közigazgatás segítségéről is.

Elkészült és a hívő nép buzgó részvételével áldottam meg a nemesdedi új plébánia-, a balatonföldvári új leányegyházi templomot; megáldva rendeltetésének átadták a horvátkúti leányegyházi templomot. A böhönyei és balatonlellei új plébánia templomok immár felhúzva a cementhiány enyhülésére várnak.

Az év folyamán vegyes vidéken hat új katolikus iskolát nyitottunk, illetőleg tanítói állást szerveztünk meg: Darány, Istvándi, Kastélyosdombó, Csokonyavisonta IV., Adorjánháza-Egeralja, Alsóörs.

A bérnakörúton főpásztori gonddal és kegyelettel kerestem fel a temetőket, és pedig a papság és a hívő sereg jelentős számú körmenetével. Hívő népünk örül, ha elhunyt szeretteit az Egyház szereti. A legszebb temetői körmeneteket Zalavár és Nagyszakácsi plébániák rendezték meg; a leggondozottabb temetők közt is kivált Zalavaré és Orosztonyé. Az utóbbi temetőjében a plébános két rég elhunyt elődnek külön-külön síremléket állított. A kaput és kerítést a temető körül általában megtaláltam. Sok helyen a főpásztor látogatására a temetőket oly széppé és rendbe tették, mint Mindenszentekkor.

A papság és hívek mindenütt rendben, megható tisztelettel és ragaszkodással fogadták az apostolútódot. Az őszi somogyi bérmaútra immár nagyon rátelepedett a kereszt árnyéka, de a tiszteletet és a valláshoz ragaszkodást a sebes és szorongó szívekben is töretlenül találta. Ugyanezt láttam még november hóban is, amikor – a feltevés szerint – legelőször szorongatott helyzetbe kerülő Dráva-menti kedves papjaimat egy-egy együttérző tekintettel felkerestem.

A recollectiós mozgalom a felterjesztett jelentések szerint igen kedvezően indult és jellemző nemcsak az idők komolyságára, de papságom buzgóságára is. Ámbár nem kevés

helyen rendezték meg a havi magába szállást, mégis a vonatközlekedés fogyatékosága miatt hősies áldozatot hozott nem egy papom.

II. A boldogabb időkben az új esztendő csak szokványos talány volt számunkra. 1945 kimondhatatlanul többet rejt magában, hisz már 1944 utolsó hónapjában és az évfordulón is az egyházmegye a keleti felében megszállás alatt állott. Az évfordulón messze vagyok töletek (ApCsel 12,9), de amíg szüntelenül imádkoztatok értem, mint az első keresztények Péter apostolért (uo. 12,5): a döbbenet éjtszakáján és napján nálatok jár az én lelkem is, és figyeltem riadt fohásztokat. A főpásztor gyászolja megtépett, szétszaggatott egyházmegyéjét. Egyik fele szakadékba hullott, a másik riadtan az örvénybe nézett. Láttam a századokon át az ősök áhítatával is megszentelt, most aknás templomokat, az öreg plébánialakokat, katolikus iskolákat; családi szentélyek, egyéni életek, ősök verítékén szerzett javak pusztulását, láttam menekülni, futni a semmit és mindent jelentő életet, hallottam apák, anyák elcsukló, égbeszakadó zokogását; felrívult előttem a történelemből ama tájak kapcsán az eszéki híd, amelyen 3–400 éve nők, ifjak vonultak beláthatatlan sorokban idegenbe; láttam a kihalt, földdel egyenlővé tett virágzó falvakat és étellel megtömött erdőket, mocsarakat. Akkor is, ekkor is mindmegannyi szertenéz és nem leli honját a hazában. Istenem, micsoda év vége és minő új esztendő ez!

Ember előtt elfödve a jövő; egy napon, sőt egy óra alatt jöhetnek csapások, halál, gyász, éhség és emésztő tűz, oda lesz arany- és ezüstárú, drágakő és gyöngy, gyolcs és bíbor, selyem és karmazsin, tujafa és elefántcsontedény, vas- és márványedény, illatszer és kenet, bor és olaj, búza és lisztláng, barmok és juhok, lovak és kocsik, szolgák és emberi személyek, minden kövérség és kiválóság elvész tőlünk (Jel 18,8; 18,11–14). És jöhet – ha az Úr úgy találja javunkra –, a harag napjának hirtelen megenyhülése. Mi mindenre fölkészülten várjuk. Aranyszájú Szent János lelki nyugalmával próbáljuk elfogadni azt, amit a jövő méhe rejt magában. Ő mondta nekünk is, amikor konstantinápolyi palotájából a hatalom emberei idegenbe hurcolták: „Zúgnak a habok, rettenetes a vihar; de mi nem félünk, hogy elmerülünk, mert sziklán állunk! Ha még úgy dühöng is a tenger, ezt a sziklát nem fogja szétzúzni; ha még úgy üvölt is az orkán, Jézus hajóját nem fogja elmeríteni. Valóban mitől is félnék? A haláltól? Az én életem a Jézus, és a halál nekem nyereség (Fil 1,21). A számkivetéstől? Az úré a föld és minden ékessége (Zsolt 23,1). A vagyonekbobzástól? Semmit sem hoztunk e világra, kétségkívül el sem vihetünk (1Tim. 6,7). Amivel a világ rettegett, azt megvetem, amivel csábít, annak szemébe nevetek. Nem remegek a szegénységtől, nem sóvárgom a gazdagságot; nem reszketem a haláltól, nem csüggök az életen – hacsak nem lesz a ti lelketek miatt! Azért is

teszek említést a jelen zavarokról, és kérlek benneteket szeretettel, legyetek szilárdak és tántoríthatatlan bátorsággal! Senki sem szakaszthat el bennünket kölcsönös szeretetüinktől. Amit Isten egybekötött, ember azt el nem választhatja...”

Van, hála Isten, mire építenünk.

Csak meghatottsággal és atyai büszkeséggel tudok megemlékezni a megszállott somogyi és veszprémmegyei részek papságának hősiek helytállásáról. Úgy tett, mint a megelőző 30 magyar papi nemzedéktől látta. Együtt él és hal a népével. Akárhány a prófétával könnyezhetett és viharos fájdalommal viaskodhatott temploma, iskolája és falúja omladékain, a maga és hívei hajléktalanságán, a közös koldusboton. De munkaereje népe körül töretlen. Az egyik erős kézi- és gépfegyvertűzben nyugodtan megy a főutcán a beteghez; ágyúörgés közepette nyugodtan miséz, gyóntat, temet, keresi a betegeket, sebesülteket, még ha ellenségek is. Új jerikói aknamezős úton keresi a háború-ütötte sebekben elvérző juhok, hogy a vallás vigaszában, ha kell, a maga élete árán is részesítse. Megindító helytállás az, amikor – mint másik papom jelenti –, *„folytonos fegyverropogás, aknarobbanás, ágyúgolyósüvítés közepette”* áll népe mellett a pásztor. Ismét másoknak a nyáját széttepte részekre a vérzivatar. Határból ki, határba be, állandóan látogatja, vigasztalja, segíti sorsverte juhait. Magánházakban miséz és Krisztus áldozatával szenteli meg övéi áldozatát. Ismét másik öt napig él szüntelen pergőtűzben a pincében, amikor a háznép már elhagyta. Elveszett mindene, de inkább sajnálja népe elszegényedését. Hívei maradékával ott kuporgott a pince mélyén a pusztuló templomból kimentett legméltóságosabb Oltáriszentség előtt. A másik plébános a legkeményebb nap elmúltával életek és javak omladékain népével fogadalmat tesz, évente aznap községi ünnepet tartanak egésznapos szentségimádással.

Talán soha ennyire nem volt *egy* pásztor és *egy* nyáj, pap és hívő, mint ebben a kegyetlen fergetegben. Ez a papság a Jó Pásztor lelkeségét igyekezett és tudta is magára öltetni. Ezekről a pásztorokról, mint Mesterüktől, az életet senki sem tudja elvenni, hanem ők adják oda maguktól (Jn 10,18). Ezek a férfiak, kik aknamezőn keresik a lelkeket vagy megosztják velük a tömlöcöt és pinceodút, a népük jövődjének is ígéretei, akik majd újból a templomban állnak és tanítják a népet (ApCsel 5,25).

De bízom a legzordanabb megpróbáltatások közepette is felettünk őrökdő, gondviselő mennyei Atyában, a mi Atyánkban, akinek mi féltett kincsei, gyermekei vagyunk és akinek tudtán kívül egyetlen hajszál se eshetik le fejünkről (Mt 6,25–26).

III. Örökös felettünk az ide-oda hullámzó harcok és megaláztatások gomolyában is. Ahogy az apostolok örvendeztek, hogy Jézusért kereszt és gyalázat volt az osztályrészük (ApCsel 5,41), ezt teszi a főpásztor, papsága és hívő serege.

A történelmet sokan tohuvabohu-nak, zűrzavaros összevisszaságnak, értelmetlen kavargásnak nézik, amelyben, mint küllő a keréken, a hab a tengeren, népek fel-, népek lebuknak, fel- és letűnnek. Mi hívők inkább hatalmas szövőszéknek látjuk, amelyen, mintha ilyen és olyan hatalmasok szönek a történelem új vásznát vérvirágokkal; pedig Isten vászna készül, a szövő takácslegények az ő művén dolgoznak engedelmesen vagy ellene lázadva. Isten szöttese készül vérben, szenvedésben, vonaglásban és Isten keze játszi a világtörténelem ma orkánban süvöltő nagy orgonáján. Dolgozik vérben, kereszttel a lelkünk javán. Bízunk törhetetlen bizalommal a Magyarok Nagyasszonyában; könyörgő mindenhatósága, sokszor tapasztalt, lehajló anyai jósága révén feltűnik majd nemzetünknek viharon vészen át az a part is, amelyet mi most nem is látunk, de mégiscsak elgondolni sem tudunk. Igaz ugyan, hogy mi nagyon megfogyatkoztunk – ki tudná számbavenni, hol és miben? – a gyermeki kegyeletben; de Ő mégsem szűnt meg édesanyának lenni. Jézus és Mária Szíve lesz a menedékünk! A két drága Szív hoz békességet és szabadságot Anyaszentegyháznak, hazának.

Ennek egyengetői a lelkekben mi vagyunk: „Viselkedjünk mindenben Isten szolgálóiként sok tűrésben: nyomorúságban, szükségben, szorongatásban, verésben, tömlöcben, zendülésben, fáradságban, virrasztásban dicsőségben és gyalázatban” (2Kor 6,4–8). Ehhez nektek Testvérek, a lelkek szabadsága és békéje munkálásában kegyelem Attól, aki van és aki eljövendő; aki szeretett minket és megmosott bennünket bűneinktől a saját vére által és királlyá és a papokká tett minket Istennek és Atyjának; övé a dicsőség és a hatalom örökkön örökké. Amen. (Jel 1,4–6)

Sopron, 1945. január 1.

József püspök

